

УДК 658:37.013:629

КОЗИР Інна Сергіївна,

старший викладач кафедри менеджменту, економіки, права та туризму,
Льотна академія Національного авіаційного університету
e-mail: kozyr.inna.s@gmail.com

ПРОФЕСІОГРАМА ФАХІВЦЯ З МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

У статті проаналізовано категорію конкурентоспроможності фахівців з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності в авіаційній галузі на основі компетентнісного та діяльнісного підходу, проаналізовано їх обов'язки і завдання на прикладі посади флайт-менеджера, сформовано професіограму, обґрунтовано її складові, структурні елементи, а також, знання та вміння, що забезпечують конкурентоспроможність розглянутої категорії фахівців.

Ключові слова: конкурентоспроможність фахівців; фахівець з менеджменту ЗЕД авіацій-

ної галузі; професійна підготовка; професійна діяльність; професіограма.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) підприємства – це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок [1]. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є складовою загальної діяльності, але,

водночас, вона має суттєву специфіку, яка полягає у тому, що здійснюється на іншому, міжнародному, рівні, передбачає встановлення та реалізацію ділових зв'язків з суб'єктами господарювання інших країн. В умовах глобалізації і інтернаціоналізації бізнесу роль менеджменту зовнішньоекономічної діяльності набуває стратегічно важливого значення для політико-економічного стану країни, тож потребує фахівців, що здатні забезпечити його ефективне функціонування.

Особливу категорію управлінців становлять фахівці з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності авіаційної галузі. Характер і специфіка спеціалізації передбачає встановлення вимог і критеріїв щодо управлінського персоналу, які відрізняють їх від інших претендентів, що мають фахову підготовку за спеціальністю «Менеджмент». Привабливість даної сфери діяльності, перш за все, за рахунок мотиваційних факторів матеріального стимулювання, престижності галузі та перспектив кар'єрного зростання, а також поступовий стабільний розвиток авіації в Україні та в світі створюють прикладну основу для розробки даного напрямку наукових досліджень, що актуалізується, до того ж, збільшенням студентської мобільності та зростанням тенденцій полінаціональної конкуренції на ринку праці.

За даними українського державного центру міжнародної освіти в 2017–2018 н.р. в Україні здобувають освіту 66 310 іноземних студентів, що на 2 244 особи (3,5%) більше, ніж в минулому 2016–2017 н.р. Здобути освіту за напрямом «Менеджмент і адміністрування» сьогодні в Україні можна в 131 закладі вищої освіти (ЗВО). Викладання англійською мовою, що спрямоване на адаптацію до запитів студентів з англійськомовних країн, відбувається в 51 ЗВО [2].

Зважаючи на дослідження, за останніх років стрімко зросла чисельність українських громадян в іноземних університетах: динаміка склала 129%. В 2015 році, порівняно з 2014 роком, приріст склав майже 29%, або ж 13 266 осіб, 2/3 частини яких – українці, які навчаються в польських університетах. Як зазначають науковці, більшість українських студентів, які мігрували за кордон з метою здобуття освіти, вказують, що можливості для навчання вдома є, але

якість освіти нижча, ніж в країні призначення [3].

Щодо підготовки авіаційних фахівців в Україні, то громадяни країн ближнього зарубіжжя, визнають високу якість підготовки в вітчизняних авіаційних закладах вищої освіти, та, таким чином, збільшують конкуренцію на ринку праці в даному сегменті. Саме тому постає необхідність у формуванні моделі майбутнього фахівця з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності авіаційної галузі, що має певний рівень готовності до здійснення професійних обов'язків у висококонкурентному середовищі ринку праці.

За твердженням Ю. Левченко, А. Москаленко, конкурентна перевага працівника передбачає наявність професійно-кваліфікаційних, особистісних, психофізіологічних характеристик, що забезпечують йому перевагу над іншими конкурентами на цільовому ринку праці. Автори зазначають, що управлінський персонал підприємства, який володіє відмінними споживчими і вартісними характеристиками формує особливу властивість їх носія витримувати конкуренцію на зовнішньому і внутрішньому ринку праці, відповідати вимогам навколишнього середовища, а сам носій стає володарем властивості конкурентоспроможності [4].

В такому випадку визначення конкретних складових конкурентоспроможності майбутніх фахівців в окремих галузях діяльності повинно базуватися на ґрунтовному вивченні особливостей і характеру їх майбутньої діяльності та підбору релевантних засобів навчання, що формують необхідні якості та здатності індивіда.

На нашу думку, конкурентоспроможність майбутнього фахівця слід розглядати як здатність конкурувати з іншими претендентами на бажану посаду за рахунок професійно-особистісних характеристик, що дозволяють виконувати професійні функції на більш високому рівні, порівняно з іншими випускниками за аналогічним фахом. Використане у сформованому визначенні словосполучення «професійно-особистісні характеристики» за значенням, в переважній більшості, відображається в терміні «професійна компетентність», дослідженню якої, як основи нової парадигми освіти, приділяли увагу науковці з усього світу, починаючи з 60-х рр. минулого століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійної компетентності фахівців через призму забезпечення конкурентоспроможності фахівців та змісту професійної освіти досліджували такі вітчизняні науковці, як А. Алексюк, В. Андрущенко, С. Батишева, В. Беспалько, В. Галузинський, І. Зязюн, О. Маковоз, Н. Ничкало, О. Носова, та ін. Питання формування професійних компетенцій фахівців різних галузей економіки розкриті в публікаціях М. Ісаєнко (у військових фахівців), Л. Кайдалової (в фармацевтичній галузі), О. Клочко (в юриспруденції).

Напрацювання Ж. Давидової, Н. Замкової, Г. Копил, О. Набоки, Г. Піскурської, О. Продіус, Ю. Продіус, Н. Самарук, В. Черевко внесли вагому частку в компетентнісну модель менеджера-фахівця з зовнішньоекономічної діяльності шляхом з'ясування і розробки організаційно-педагогічних умов формування окремих компетенцій, що забезпечують певний аспект майбутньої діяльності випускника ЗВО. Однак на сьогоднішній день недостатньо уваги приділялося питанню компетентнісної структури моделі конкурентоспроможного випускника ЗВО – майбутнього фахівця з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності авіаційної галузі, що й обумовило актуальність даної статті.

Мета статті. Оскільки наукові висновки щодо вимог та складових компетентності менеджерів авіаційної галузі є досить малочисельними, метою статті є, на основі аналізу складових професійної діяльності майбутніх фахівців вищевказаної спеціалізації, синтезувати професіограму, як основу моделі підготовки конкурентоспроможного випускника ЗВО на міжнародному ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наказом Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600 було встановлено поняття інтегральної компетентності як сукупності загальних та спеціальних компетентностей здобувача вищої освіти, що виражають основні характеристики кваліфікаційного рівня освіти щодо навчання або професійної діяльності. Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає рівень сформованих знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що у динамічному поєднанні визначають здатність

особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність відповідно рівня навчання та/або професійної діяльності [5].

Загальні вимоги до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності повинні міститися в державному стандарті вищої освіти. Підготовка фахівців з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності відбувається на першому (бакалавр) та другому (магістр) рівнях вищої освіти та належить до профільної (спеціалізованої) освіти, тобто державні стандарти з визначенням інтегральної компетентності для даної спеціалізації (на рівні магістра) чи професійного спрямування (на рівні бакалавра) не передбачено, в той час, як освітня програма, сформована закладом вищої освіти, повинна враховувати особливості і специфіку майбутньої діяльності випускника та забезпечити відповідний обсяг кредитів ЄКТС на формування відповідних компетентностей. Таким чином, основну увагу в нашому дослідженні зосередимо на визначенні компетенцій, що потребуються майбутньому менеджеру зовнішньоекономічної діяльності для виконання професійних функцій і завдань в авіаційній галузі.

Професія «Менеджер із зовнішньоекономічної діяльності» належить до професій працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності, тому є доцільним проаналізувати висновки наукових досліджень щодо необхідних компетенцій, перш за все, фахівців економічного профілю, як діяльнісно орієнтованого базису підготовки.

Н. Самурук вказує на наступні компоненти, що забезпечують формування професійної компетентності економістів [6]:

1) компетенції у сфері економічної діяльності, що «відповідають» за економічне мислення; знання методів економічного аналізу; наявність системного уявлення про структуру і тенденції розвитку української та світової економіки; знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень на мікро- та макрорівнях; уміння використовувати економічну інформацію у професійній, виробничій діяльності і повсякденному житті; вміння здійснювати пошук економічної інформації; вміння проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінку фінансово-

господарської діяльності підприємств; уміння проводити контроль, аудит, перевірку грошових коштів, виробничих запасів, основних фондів у підприємствах, організаціях, установах тощо);

2) компетенції в сфері фінансів, маркетингу, аудиту, міжнародної економіки, права, менеджменту; знання нормативно-правової бази;

3) компетенції роботи з інформаційно-комп'ютерною технікою, зокрема, знання теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; уміння працювати в мережі Internet; уміння користуватися електронною поштою; уміння працювати із спеціалізованим програмним забезпеченням; уміння ефективно застосувати інформаційні технології і відповідні програми у професійній діяльності);

4) компетенції щодо ефективних комунікацій та взаємодії між людьми (знання ділового етикету та основ конфліктології, толерантність до існування інших поглядів, ефективна групова взаємодія, позитивна установка щодо себе й оточуючих тощо);

5) компетенції у сфері самовизначення і саморегуляції працівника як особистості (адекватна самооцінка, впевненість у собі, самоконтроль, самоефективність, високий рівень мотивації до досягнень, визнання необхідності неперервної освіти впродовж життя тощо);

6) виробничо-діяльнісні компетенції, що передбачають знання посадових інструкцій згідно з кваліфікацією фахівця, а саме: обізнаність з вимогами, функціями, правами, обов'язками; знання основ етикету.

Не менш важливою характеристикою діяльності фахівця з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності є її здійснення в міжнародному середовищі. Так, Г. Копил в своєму дослідженні [7] виділяє наступні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної економіки:

1) мотиваційно-ціннісний компонент, що проявляються через наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін; усвідомлення значущості компетенцій, безпосередньо пов'язаних з економічною діяльністю, для майбутньої професійної діяльності; прагнення до набуття конкурентоспроможних умінь та навичок;

2) інформаційно-перцептивний компонент як здатність до компетентного сприйняття й аналізу професійно важливої інформації; здатність до запозичення кращих зразків підприємницької культури у вітчизняній і зарубіжній економіці);

3) операційно-дієвий компонент (виявляється в умінні застосовувати набуті професійно важливі знання у професійній діяльності з оптимальною користю; реалізовувати пріоритетні компетенції, властиві галузі міжнародної економіки; компетентно спілкуватись з іноземними діловими партнерами, а саме: умінні розуміти позицію співрозмовника, налагоджувати довірливий контакт із співрозмовником, створювати атмосферу діловитості, порозуміння, передбачати конфліктні ситуації та запобігати їм).

Серед найбільш вивчених компонентів компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності є комунікативна, змістовно-функціональним ядром якої є іншомовна (А. Петрова, Г. Піскурська, І. Гінсіровська та ін.) та міжкультурна (Ж. Давидова, А. Бичок, В. Сафонова, Е. Зеєр та ін.) компетенції, важливість яких зумовлена, перш за все, високою динамікою глобалізаційних процесів в економіці, та, як наслідок – необхідністю швидкої адаптації до розширення зовнішньоекономічних зв'язків.

О. Продіус та Ю. Продіус, досліджуючи компетентнісний підхід у підготовці майбутніх менеджерів в сфері зовнішньоекономічної діяльності, аналізують вимоги до їх компетентності як сукупність вимог до менеджера, підприємця і спеціаліста, що працює в міжнародному середовищі. Таким чином, професійна характеристика такого фахівця передбачає наявність у нього розуміння процесів міжнародного менеджменту та природи управлінської діяльності, розуміння і прийняття іншої культури, знання посадових обов'язків менеджера, способів досягнення цілей і підвищення ефективності роботи компанії, здатність до адекватного самооцінювання і прагнення до самовдосконалення, усвідомлення важливості етичних і правових норм, які регулюють стосунки між людьми, готовність до професійного зростання і набуття нових знань, володіння іноземною мовою, мистецтвом налагодження зовнішніх зв'язків, управління персоналом [8].

Також, звернемося до проектів Державних стандартів вищої освіти. За спеціальністю «Менеджмент» спеціальні компетентності включають 14 пунктів [9], які, на нашу думку, можна згрупувати в три групи за ознакою об'єкту впливу, а саме:

1. Знання вміння та навички щодо впливу на організацію як ієрархічно структуровану систему функцій, завдань, посад, рівнів управління, що потребує організаційно-розпорядчого впливу з боку менеджера зовнішньоекономічної діяльності. До таких компетенцій належать:

1.1) вміння обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, у тому числі у відповідності до міжнародних стандартів;

1.2) встановлювати критерії, за якими організація визначає подальший напрямки розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани;

1.3) здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, ухвалювати управлінські рішення та забезпечувати умови їх реалізації;

1.4) здатність до управління організацією, її змінами;

1.5) знання основних сучасних положень фундаментальних наук стосовно походження, розвитку та будови організації, здатність їх застосовувати для формування світоглядної позиції.

1.6) вміння формулювати задачі моделювання, створювати моделі об'єктів і процесів у сфері менеджменту із використанням математичних методів і інформаційних технологій.

2. Уміння та навички щодо регулювання діяльності колективу, як соціальної системи – тобто об'єднання індивідуальностей, професіоналів, що мають певний рівень і структуру мотивації, визначені ролі в організації та формують її корпоративну культуру. Вважаємо, до таких компетенцій відносяться:

2.1) здатність до ефективного використання та розвитку людських ресурсів в організації;

2.2) вміння створювати та організувати ефективні комунікації в процесі управління;

2.3) здатність використовувати психологічні технології роботи з персоналом;

2.4) уміння застосовувати основи педагогіки і психології у навчально-виховному процесі у закладах вищої освіти.

3. Вміння та навички щодо управління, розвитку та використання власного організаційно-управлінського ресурсу, тобто набутих та природних здатностей впливу на людей, в процесі здійснення професійної діяльності. До таких нами віднесено:

3.1) навички формування та демонстрації лідерських якостей;

3.2) здатність розробляти проекти та управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість;

3.3) вміння планувати і проводити наукові дослідження, готувати результати наукових робіт до оприлюднення;

3.4) здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.

Галузь майбутньої діяльності потребує інтеграції загальнонаукових та профільних знань під час навчання і формування компетенцій, що містять, також, специфічні вміння та навички, притаманні варіативній компоненті навчання, як диференціальній частині змісту освіти, визначеній специфікою закладу вищої освіти. В даному дослідженні мова йде про авіацію як сферу, що потребує використання набутої компетентності випускниками вишу з метою забезпечення ефективності функціонування як окремих авіаційних підприємств, так і економічної галузі в цілому.

Т. Плачинда підкреслює важливість єдиних концептуальних позицій системи навчання авіаційних спеціалістів, що забезпечують організацію цілісного освітнього процесу, орієнтованого на якісну професійну підготовку майбутнього авіафахівця. Пошук та реалізація різних шляхів і способів інтегрування освітніх програм різних рівнів професійної підготовки, на думку науковця, є обов'язковими елементами сучасного підходу до забезпечення ефективності освіти [10].

Наразі наукові напрацювання щодо досліджень компетентності майбутніх авіаційних управлінців представлені окремими публікаціями К. Крилової, яка зосереджує увагу на вивченні комунікативної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД авіакомпаній та виокремлює такі її компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-стратегічний, діяльнісно-коригувальний. Зазначені складові деталізують особливості майбутньої практичної діяльності випускників і дозволяють систематизувати елементи на-

вчального процесу відповідно до мети професійної освіти [11].

Вчені-дослідники психології управління методом підвищення якості процесу управління вважають професіограму, дотримання вимог якої забезпечить професіоналізм менеджера у структурі його діяльності [12]. Професіограма – це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов і характеристик трудової діяльності по конкретній професії, її окремих вимог і професійно важливих якостей, якими повинен володіти працівник [13]. Щоб досягти успіху менеджер повинен володіти психологічними, інтелектуальними, професійними, соціологічними рисами та якостями [12].

Найбільш поширеною професією, що потребує освіти менеджера зовнішньоекономічної діяльності в сфері авіації є посада (робоче місце) флайт-менеджера («flight-management») авіакомпанії. Вона з'явилася в 90-х роках двадцятого століття з розвитком комерційних відносин між авіакомпаніями та супутніми структурами. Флайт-менеджер займається плануванням і організацією пасажирських і вантажних чартерних перевезень. Від професійних знань флайт-менеджера, вміння аналізувати ситуацію і приймати оптимальне рішення, здатності будувати плідні відносини з безліччю служб і фахівців залежить в цілому ефективність чартерних рейсів авіакомпанії. Флайт-менеджери не являються членами екіпажу, але приймають участь в польоті.

У вимогах до кваліфікації і професійної підготовки флайт-менеджера більшість авіакомпаній вказує необхідність вищої льотно-технічної або (в останні роки) економічної освіти.

Основні функціональні обов'язки флайт-менеджера починаються задовго до польоту:

- збір та аналіз інформації для виконання рейсів;
- узгодження з диспетчерами використання повітряного простору для даного рейсу;
- узгодження питань забезпечення паливом літака в проміжних аеропортах;
- планування маршруту польоту за допомогою сучасних технічних програмних засобів;
- подача заявок на використання повітряного простору Інтернетом і телефонною мережею Головного Центру єдиної системи організації повітряного руху;

– отримання інформації про метеорологічну обстановку в аеропортах вильоту і прильоту і надання її екіпажу [14].

У деяких компаніях флайт-менеджер виконує завдання з попередньої підготовки рейсів, здійснюючи взаємодію з представниками державних, громадських і комерційних організацій з питань авіаційних перевезень та вибір організацій-партнерів, що надають хендлінгові послуги.

Обов'язки флайт-менеджера в рейсі:

- здійснення розрахунково-платіжних операцій в аеропортах призначення;
- організація розміщення екіпажу літака в готелі, в разі необхідності їх транспортного та медичного обслуговування в аеропортах перебування;
- взаємодія з хендлінговою агентами аеропорту призначення з питань аеропортового обслуговування літака, його розвантаження або завантаження;
- контроль виконання одержувачами зобов'язань за укладеними договорами і правильність оформлення супутньої документації;
- в разі виникнення непередбачених ситуацій спілкування з керівництвом авіакомпанії, прикордонними і митними службами [15].

Серед важливих якостей флайт-менеджера фахівці з найму персоналу вказують наступні: стресостійкість, комунікабельність, уміння швидко переключатися з одного виду діяльності на інший, орієнтація на результат, уміння аналізувати великі обсяги інформації, здатність оперативно вирішувати нестандартні завдання в дефіциті часу, серед безлічі рішень уміння прийняти оптимальне, вміння концентруватися на деталях тощо.

На основі вивчення інформації щодо вимог до кандидатів на посади флайт-менеджерів авіакомпаній, аналізу посадових інструкцій менеджера (управителя) із зовнішньоекономічної діяльності, що відповідають вимогам Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності»), а також досліджень Т. Плачинди, О. Москаленко, К. Крилової щодо особливостей підготовки майбутніх авіаційних фахівців, було розроблено професіограму менеджера ЗЕД авіаційної галузі, визначено її складові та компоненти (табл.1).

Таблиця 1

Професіограма менеджера ЗЕД авіаційної діяльності

Складові професіограми		Теоретичний аспект (знання)	Практичний аспект (вміння)
Професійні	Економічні	<ul style="list-style-type: none"> теорія менеджменту, ділового адміністрування, страхової і банківської справи способи розробки бізнес-планів і комерційних умов контрактів і договорів; методи маркетингу та ведення рекламних кампаній 	<ul style="list-style-type: none"> планування і організація повітряних перевезень; розрахунок собівартості рейсу; складання бізнес-планів; економічне обґрунтування вибору організацій партнерів що надають хендлінгові послуги; розробка заходів по підвищенню ефективності повітряних рейсів
	Технічні	<ul style="list-style-type: none"> технології забезпечення повітряних рейсів; правила охорони праці та техніки безпеки, протипожежного захисту; засоби механізації та автоматизації вантажообробних операцій; правила центрування і завантаження повітряного судна 	<ul style="list-style-type: none"> контроль технічної підготовки повітряного судна до польоту; забезпечення керованості і безпеки техніко-автоматизованих процесів навантаження-розвантаження вантажів на борт літака; розрахунок центрування і завантаження повітряного судна
	Правові	<ul style="list-style-type: none"> закони і нормативні акти, що регламентують організацію польотів повітряних суден, перевезення пасажирів і вантажів, фінансово-митних операцій 	<ul style="list-style-type: none"> розробка умов контрактів, договорів, угод на перевезення; оформлення супроводжуючої фінансової, митної, вантажної документації
	Комунікативні	<ul style="list-style-type: none"> основи дипломатичного протоколу і ведення ділових переговорів; культуру і традиції інших національностей, особливості ведення переговорів і бізнесу; англійську мову; інформаційні технології обробки, зберігання, передачі інформації 	<ul style="list-style-type: none"> проводити переговори з клієнтами, діловими партнерами, в т.ч. іноземними (англійською мовою); використання інформаційних технологій в забезпеченні повітряних перевезень пасажирів і вантажів
Психологічні	<ul style="list-style-type: none"> основи психології особистісної поведінки та групової взаємодії в нормальних та екстремальних умовах діяльності; психологічні особливості вибору та прийняття рішень 	<ul style="list-style-type: none"> рефлексія; стресостійкість; швидка адаптивність до диференційованих активностей; формування авторитету, довіри; прийняття управлінських рішень 	
Інтелектуальні	<ul style="list-style-type: none"> загальнонаукові знання про процеси і явища об'єктивної дійсності, їх кількісні і якісні характеристики 	<ul style="list-style-type: none"> загальна ерудиція; забезпечення логіки і раціональності дій і процесів; здійснення системного аналізу професійної діяльності 	
Соціологічні	<ul style="list-style-type: none"> знання ролей менеджера в організації, етапів розвитку організації і колективу; культури і етики менеджменту 	<ul style="list-style-type: none"> вміння працювати в команді, формувати мережу соціальних зв'язків; дотримання морально-етичних норм поведінки у відносинах з партнерами і конкурентами 	

Професійна складова професіограми містить економічний, технічний, правовий та комунікативний структурні елементи, які відображають функції і завдання менеджера ЗЕД авіаційної діяльності. Кожна складова відображається знаннями, (є необхідними, але недостатніми умовами компетентності) та вміннями (базуються на знаннях), що забезпечують можливість її реалізації у професійній діяльності.

Висновки. Таким чином, розроблена професіограма може бути покладена в основу формування моделі конкурентоспроможного фахівця з менеджменту ЗЕД авіаційної галузі. Сформовані складові та структурні компоненти дозволять майбутньому фахівцю успішно виконувати посадові обов'язки та слугують обґрунтуванням переліку дисциплін навчального плану підготовки та вибору технологій навчання. Подальших досліджень потре-

бують з'ясування організаційно-педагогічних умов та конкретних методів набуття окреслених знань та вмінь.

Список використаної літератури

1. Шкурупій О. В., Гончаренко В. В., Артеменко І. А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 248 с.
2. Український державний центр міжнародної освіти URL: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/>.
3. Жабін С., Казьміна О., Васильюк О. Міграційні наміри молодих вчених НАН України: за даними соціологічного опитування 2017 року. URL: <https://commons.com.ua/uk/migracijni-namiri-molodih-uchenih/>
4. Левченко Ю. Г. Конкурентні переваги управлінського персоналу, як фактор удосконалення діяльності підприємства. *Інтернаука: Міжнародний науковий журнал*. 2017. № 1(2). С. 91–96. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1(2)_21) (Дата звернення 10.03.2018)
5. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5555>.
6. Самарук Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2011. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_2_12.
7. Копил Г. О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної економіки у процесі вивчення іноземних мов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир. 2007. 248 с.
8. Продіус О. І., Продіус Ю. І. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх менеджерів в сфері зовнішньоекономічної діяльності. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/3833/1/070-074.pdf>.
9. Проекти стандартів вищої освіти. Сайт міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/vish-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>. (дата звернення 10.03.2018)
10. Плачинда Т. Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців із застосуванням інтегративного підходу. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград. 2014. Вип.131. С 160–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_131_44
11. Крилова К. Особливості професійної підготовки майбутніх менеджерів діяльності авіакомпаній у вищих льотних навчальних закладах. *Вісник національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка*. Київ, 2017. №11. С.79–84.
12. Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т.П. Психологія управління: підручник: 3-те вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 664 с.
13. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці: підручник. Київ: КНЕУ, 2003. 367 с.
14. ПрофГид. Флайт-менеджер. URL: https://www.profguide.ru/professions/flight_manager.html. (дата звернення 10.03.2018)
15. Тонкости профессии флайт-менеджера. URL: <http://intalent.pro/article/tonkosti-professii-flayt-menedzhera.html>.
16. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.

References

1. Shkurupii, O. V., Goncharenko, V. V., Artemenko, I. A. (2012). Foreign economic activity of the enterprise: teaching. manual. Kyiv: Center for Educational Literature, 248 p. (in Ukr.).
2. Ukrainian State Center for International Education. Retrieved from <http://studyinukraine.gov.ua/uk/>. (in Ukr.).
3. Zhabin, S., Kazmin, O., Vasilyuk, O. (2017). Migration intentions of young scientists of the National Academy of Sciences of Ukraine: according to the polls of 2017. Retrieved from <https://commons.com.ua/en/migracijni-namiri-molodih-uchenih>. (in Ukr.).
4. Levchenko, Y.G. (2017). Competitive advantages of management personnel as a factor for improving the enterprise's activities. *Internet Science: International scientific magazine*. 1(2). 91–96. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1(2)_21). (in Ukr.).
5. On Approval and Introduction of Methodical Recommendations on the Development of Higher Education Standards: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 01 of 2017. No. 600. Retrieved from 10.03.2018 <http://old.mon.gov.ua/en/about-ministry/normative/5555>. (in Ukr.).
6. Samaruk, N. M. (2011). Formation of professional competence of future economists. Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Issue. 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_2_12. (in Ukr.).
7. Kopyl, G. O. (2007). Formation of professional competence of future specialists in international economics in the process of studying foreign languages (PhD dissertation). Zhytomyr. 248 p. (in Ukr.).
8. Prodius, O. I., Prodius Y. I. Competency Approach in the Preparation of Future Managers in the Field of Foreign Economic Activity. Retrieved from 10.03.2018 <http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/3833/1/070-074.pdf>. (in Ukr.).
9. Projects of higher education standards. Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved 10.03.2018 from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/vish-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayiin/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>. (in Ukr.).
10. Plachinda, T. (2014). Professional training of future aviation specialists using an integrative approach. *Scientific notes of the Volodymyr Vynnychenko Kirovograd State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*. Kirovograd. 131. 160–164. Retrieved 10.03.2018 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_131_44 (posting date 22.05.2018). (in Ukr.).
11. Krylova, K.(2017). Features of the training of future managers of airline companies in higher flight educational institutions. *Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy*. Kyiv. 11. 99–84. (in Ukr.).

12. Khodakivsky, Y. I., Bogoyavlenska, Y. V., Grabar, T. P. (2011). Psychology of Management: Textbook: 3rd form. processing and add. Kyiv. Center for Educational Lit. 664 p. (in Ukr.).
13. Krushelnytska, Y. V. (2003). Physiology and psychology of labor: textbook. Kyiv: KNEU. 367 p. (in Ukr.).
14. ProfHyd. Flight Manager. Retrieved from https://www.profguide.ru/professions/flight_manager.html. (in Rus.).
15. The subtleties of the profession of flight-manager. Retrieved from <http://intalent.pro/article/tonkosti-professii-flayt-menedzhera.html>. (in Rus.).
16. About higher education: Law of Ukraine dated 01.07.2014 № 1556-VII. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). 37–38. (in Ukr.).

KOZYR Inna

Senior Lecturer of Management, Economics, Law and Tourism Department,
Flight Academy of National Aviation University
e-mail:kozyr.inna.s@gmail.com

PROFESSIOGRAM OF THE SPECIALIST IN MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF THE AVIATION INDUSTRY AS THE BASIS OF THE COMPETITIVENESS MODEL FORMATION

Abstract. *The article examines the characteristics and particular qualities of foreign economic activity, justifies the importance of skilled management of this sphere. The managers of foreign economic activity of the aviation industry make up a special category of managers, due to the influence of their decisions on the subsequent operations of the airline. Prospects for the development of aviation and the opportunities for career growth and material well-being attract more specialists to the aviation enterprises.*

Research the statistics of educational migration shows that in the context of globalization processes, competition between graduates of higher educational institutions takes place at the international level. This situation actualizes the study of the problem of ensuring the competitiveness of managers of foreign economic activity.

Also, the article analyzes the essence of the competitive advantage of the employee and suggests the concept of competitiveness of the future specialist.

The main focus of the article is on the study of the duties and tasks of the manager of foreign economic activities of the airline, in particular the flight manager of the airline. Based on the studies of general economic competencies, the competences of a specialist in international economics, management, and also guided by the draft state standard for the training of managers in higher education, a profессиogramma of the manager of foreign economic activity of the aviation industry was formed. As part of the profессиogramma are singled out professional, psychological, intellectual, sociological elements. In addition, professional include economic, technical, legal, and communicative components. Each of the proposed elements provides for the knowledge and skills necessary to successfully implement the functions of the analyzed specialist at the airline.

So, the developed profессиogramma can be used as a basis for the formation of a model of a competitive specialist and the choice of forms and methods of training for the formation of necessary knowledge and skills.

Key words. *competitiveness of specialists, specialist in management of foreign trade of aviation industry, professional training, professional activity, profессиogramma.*

*Одержано редакцією 18.03.2018
Прийнято до публікації 26.03.2018*